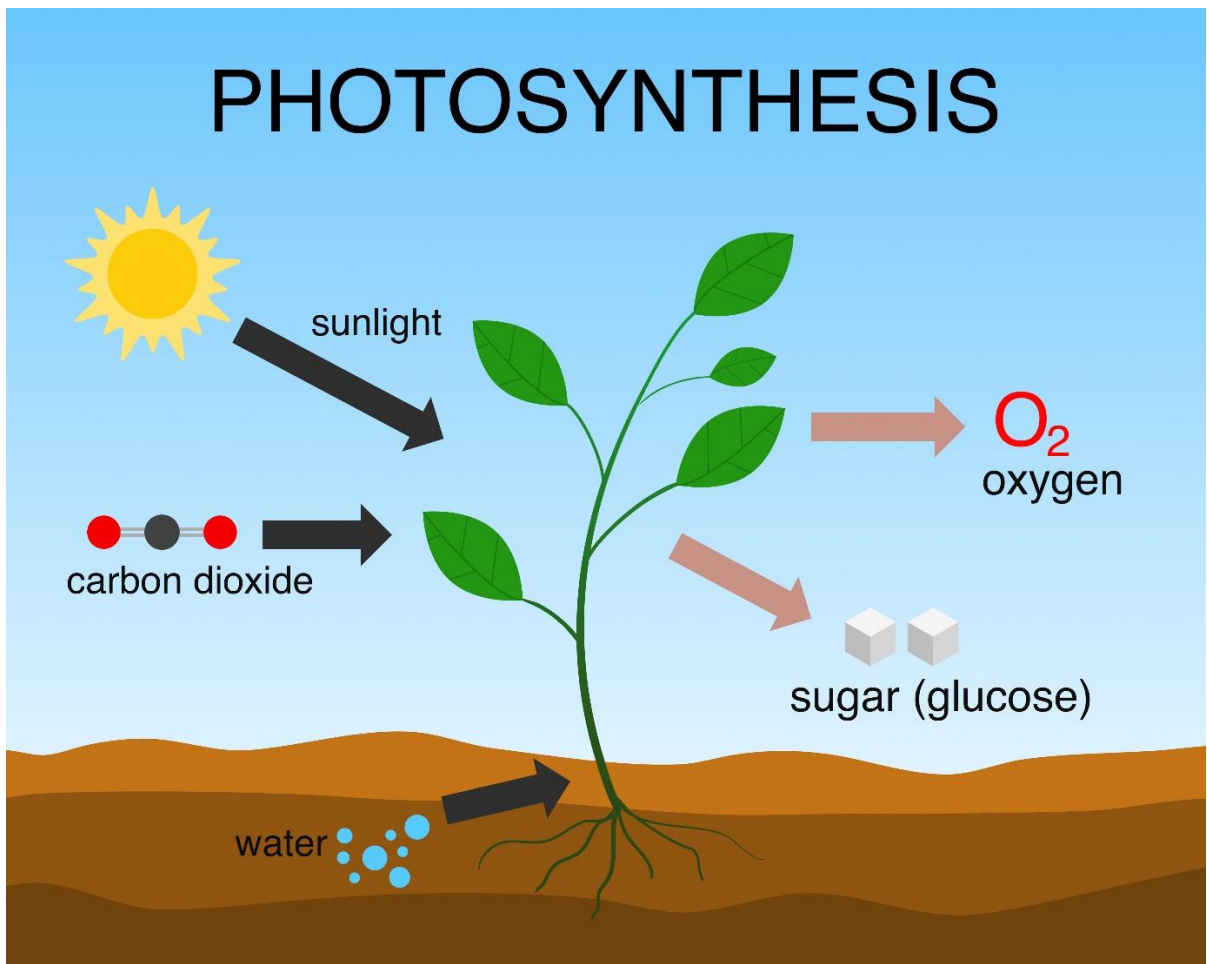

کرداری رۆشنه پیکهاتن

کرداری رۆشنه پیکهاتن گرنگترین پرۆسهیه له جیهاندا. تیکرای ژیان له سهر زهوی دهگهرینهوه بۆ کرداری رۆشنه پیکهاتن. ئۆکسجین بهرهمیهکه که له پیکهاتی کرداری رۆشنه پیکهاتنی پروهکهوه دروست دهبیته. ئیمه بۆ ههناسهدان پێویستیمان به ئۆکسجینه. کرداری رۆشنه پیکهاتن پرۆسهیهکی کیمیاییه که له پروهکه سهوزهکاندا پروودهات.

فۆرمهلهی کرداری رۆشنه پیکهاتن

Illustrasjon: Adobe Stock, AlexandraDaryl

ئاو + دووهم ئۆکسیدی کاربۆن + تیشکی خۆر = گلوکوز + ئۆکسجین

پروفسه‌ی کرداری روشنه‌پیکهاتن:

- وزه‌ی خۆر ده‌بیته وزه‌ی کیمیایی.
- ئاو و دووهم ئۆکسیدی کاربۆن ده‌چنه ناو پرووه‌که‌که‌وه. ئه‌مانه ده‌بنه مه‌تریالی خاوه‌ی کرداری روشنه‌پیکهاتنه‌که‌دا.
- کرداری روشنه‌پیکهاتنه‌که له مه‌تریاله‌ خاوه‌که شه‌کر و ئۆکسجین دروست ده‌کات.

1. **ئاو (H₂O):** کاتیک باران ده‌باریت، ئاو‌که به ناو زه‌ویدا ده‌چیته خوارێ. پرووه‌که له ریگه‌ی ره‌گه‌کانیه‌وه، ئاو‌که له زه‌وییه‌که‌وه هه‌له‌مه‌ژیت و ده‌مینریت بۆ گه‌لاکان که له‌ویدا پروفسه‌ی کرداری روشنه‌پیکهاتنه‌که پرووده‌دات.

2. **دووهم ئۆکسیدی کاربۆن (CO₂):** دووهم ئۆکسیدی کاربۆن به شیوه‌ی وابه‌سته به‌شتی ترمه‌وه و به شیوه‌ی ئازادیش له ناو سروشتدا هه‌یه. دووهم ئۆکسیدی کاربۆن له ریگه‌ی سووتانی وه‌ک دار، خه‌لووز، خه‌لووزی کوک و نه‌وت/به‌نزینه‌وه دروست ده‌بیت، ئه‌ویش پاش ئه‌وه‌ی ئۆکسجینی بۆ زیاد ده‌کریت. دووهم ئۆکسید کاربۆن هه‌روه‌ها له‌ریگه‌ی کاردانه‌وه‌ی سووتان له ئۆرگانیزمه‌کانماندا. دووهم ئۆکسیدی کاربۆن ئه‌وه‌یه که له ریگه‌ی هه‌ناسه‌دنه‌وه ده‌ری ده‌مین. له کرداری روشنه‌پیکهاتندا ئۆکسیدی کاربۆن له ریگه‌ی ده‌میله‌ی (کونی بچووکێ) گه‌لای رووه‌که‌که‌وه هه‌له‌مه‌ژریت.

3. **تیشکی خۆر:** وزه‌ی خۆر سه‌رچاوه‌یه‌کی وزه‌ی گرنگه بۆ گشت زینده‌وه‌رانی سه‌ر زه‌وی. زه‌وی له‌ناو ناچیت، به‌لام ده‌شیت له شیوه‌یه‌که‌وه بگۆریت بۆ شیوه‌یه‌کی دی. له کرداری روشنه‌پیکهاتندا وزه‌ی خۆر له ناو گه‌لا سه‌وزه‌کاندا ده‌بیت به وزه‌ی کیمیایی. کرداری روشنه‌پیکهاتن له پلاسته سه‌وزه‌کاندا پرووده‌دات که به‌شی ورد وردن له خانه‌ی پرووه‌کدا. له‌ناو پلاستی سه‌وزدا مه‌تریالی ره‌نگی سه‌وز، کلۆروفیلی تیدا‌یه که وزه‌ی تیشکی خۆر هه‌وه ده‌بات. ئه‌و وزه‌یه بۆ دروستکردنی گلوکوز (شه‌کری تری -C₆H₁₂O₆-) که ئه‌ویش جارێکی تر بۆ دروستکردنی مه‌تریالی وزه‌ی گه‌وره‌تری وه‌ک نیشاسته و سیلیلۆز به‌کار دیت.

4. **گلوکوز (شه‌کری تری -C₆H₁₂O₆-):** گلوکوز شه‌کریکه که له کرداری روشنه‌پیکهاتنه‌وه

دیتە بەر هەم. شەکرەکە بۆ ناو لقوێپ و قەد و ڕەگەکان دەگوازیتهوه. لەویدا دەگۆردرین بۆ سیلیلۆز، نیشاستە و ڕۆن، هەموو ئەمەش بەپێی شوینی گواستنهوهکە دیتە کایهوه.

5. **ئۆکسجین (O₂):** لە کرداری ڕۆشنەپیکهاتندا وزەى ناو تیشکی خۆر بۆ دروستکردنی گلوکوز لە ئاو و ئۆکسیدی کاربۆن بەکار دەهێنریت. هاوکات ڕووهکهکان ئۆکسجین بەر هەم دەهینن. ئۆکسجین لەرێی دەمیلەى گەلاکانهوه (کونە بچووکەکانی ڕووهک) دەگوازیتهوه بۆ ناو هەوا. بەهۆی کرداری ڕۆشنەپیکهاتنهوه ئۆکسجین لە هەواوه وەردەگرین. ئەمەش مانای ئەهویه که ئازەل و مرۆف سوود لە کرداری ڕۆشنەپیکهاتن وەردەگرن که گرنگترین سەرچاوهی ژیان که ئۆکسجینه بەهۆی ئەو کردار هوه پەیدا دەبیت.

لە کرداری ڕۆشنەپیکهاتندا ڕووهکهکان ئۆکسیدی کاربۆن و ئاو بەکار دەهینن بۆ بەر هەمهینانی جۆره ماتریالیکی وزه که پێیان دەوتریت گلوکوز (شەکرى تری) و ئۆکسجین ئەویش بەیارمەتی وزەى خۆر هوه، لە پروسەیهکی کیمیاییدا دروست دەبن. گلوکوز وزه به خانەى ڕووهکهکان دەبەخشیت بۆئەوهی گهورهبین.

Kilde:

www.viten.no -

www.skogsnorge.no -

<https://snl.no> -

www.energiveven.no -

www.nrk.no -

<https://youtube/TQSD2C4O6lw> -

کرداری رۆشنهپیکهاتن راهینانی

1. چی له بارهی "کرداری رۆشنهپیکهاتن" هوه دهزانیت بینوسه.

2. هئما کیمیاییهکهی کرداری رۆشنهپیکهاتن بنوسه.